

REFLEKSIJE I PORUKE 22. TRADICIONALNOGA SAVJETOVANJA HRVATSKOG DRUŠTVA EKONOMISTA

Teodorović, Ivan

Source / Izvornik: **Ekonomski pregled, 2015, 66, 81 - 90**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:213:881570>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[The Institute of Economics, Zagreb](#)

Ivan Teodorović*

REFLEKSIJE I PORUKE 22. TRADICIONALNOGA SAVJETOVANJA HRVATSKOG DRUŠTVA EKONOMISTA

Tradicionalni skup ekonomista u organizaciji Hrvatskog društva ekonomista održan je u Opatiji od 12. do 14. studenoga 2014. Savjetovanje je održano pod visokim pokroviteljstvom Predsjednika Republike Hrvatske prof. dr. sc. Ive Josipovića.

Cilj savjetovanja prvenstveno je bio da se razmijene istraživački rezultati i stručna mišljenja o rezultatima ekonomske i razvojne politike u godini 2014. i ujedno da se daju bitne naznake za ekonomsku i razvojnu politiku u godini 2015., s pogledom na mogućnosti razvitka u srednjoročnom razdoblju.

Dugogodišnja tradicija i rastući ugled Savjetovanja, koji se stekao sve većom kvalitetom prijavljenih izlaganja te znanstvenih i stručnih priloga koji se objavljuju u Zborniku radova sa skupa, manifestirali su se u dva vida, prvo treba naglasiti rastući interes i znanosti i struke, i drugo, veliku nazočnost mladih znanstvenika koji su svojim istraživačkim radovima i raspravama pobudili veliki interes prisutnih u popunjenoj kongresnoj dvorani Grand Hotela Adriatic. Uz već afirmirane znanstvenike i stručnjake srednje i starije generacije, mladi su dali znatan doprinos nastavku rasta kvalitete ne samo ovoga skupa te potvrdili činjenicu da se naše društvo može uzdati u sutrašnjicu budu li nosioci ekonomske politike i struka bili otvoreni prema novim spoznajama i znanjima. Aktualnost tema, rast kvalitete i inovativnost u koncipiranju samog programa Skupa potvrđuje i činjenica da se ovaj susret znanosti i struke pretvara u međunarodnu manifestaciju u regiji i šire, a što je naročito došlo do izražaja ove godine s obzirom na referate i izlaganja.

---

* Prof. dr. sc. Ivan Teodorović, zaslužni znanstvenik, glavni i odgovorni urednik Ekonomskog pregleda. (E-mail: iteodorovic@hde.hr).

Program skupa sadržavao je slijedeće module:

- Ekonomska politika Hrvatske u 2015.,
- Znanost i obrazovanje kao ključan faktor razvoja,
- Održivi razvoj Republike Hrvatske,
- Tržište rada i obrazovni sustav.

U okviru programa organizirane su slijedeće panel rasprave:

- Sveučilišta - temelj razvoja,
- Ekonomska stvarnost Hrvatske – stanje, izgledi i perspektive,
- Održivi gospodarski razvoj i zaštita okoliša,
- Što kažu mladi ekonomisti, unutar kojeg su pokrivena područja:
  - o Poslovni ciklusi i ekonomska politika,
  - o Ekonomski položaj poduzeća,
  - o Sektorska istraživanja i politike.

Savjetovanje je zaključeno završnim porukama i završnom riječi predsjednika Hrvatskog društva ekonomista prof. dr. sc. Ljube Jurčića.

U ime pokrovitelja - Predsjednika Republike Hrvatske Skup je pozdravio izaslanik prof. dr. sc. Boris Cota koji je prenio poruke Predsjednika pri čemu je naglasio očekivanja od strukturnih prilagodbi s potrebom iznalaženja prostora za gospodarski rast kako bi se ublažila nezaposlenost i popravila socijalna slika Hrvatske. U nastavku je prof. Cota u svom izlaganju dao osvrt na situaciju u okruženju i očekivanjima u pogledu kretanja hrvatskog gospodarstva. Iz tog izlaganja mogu se prenijeti stavovi koji ukazuju na problem sporog oporavka EU i s u svezi očekivanim slabim rastom koji će pri-tom imati nejednake predznake za pojedine zemlje članice. To bi moglo ugroziti izvoz hrvatskoga gospodarstva koji je tijekom 2014. godine iskazao znakove oporavka. Ukazao je na veliki problem nezaposlenosti mladih te povukao paralelu s Hrvatskom. Uz nepovoljna demografska kretanja te činjenice utječu na pritisak na javne financije. Neminovnost je provedba strukturnih prilagodbi od kojih ne očekuje neposredne učinke, već zaokret u trendu. Pozivajući se na rezultate vlastitih istraživanja ukazao je na nužnost kombiniranja troškovne efikasnosti s orijentacijom na proizvode više i visoke razine dodane vrijednosti.

Prof. dr. sc. Ljubo Jurčić, u funkciji predsjednika Hrvatskog društva ekonomista u svom uvodnom izlaganju pod naslovom „Kapitalizam bez kapitala“, upozorio je da je svijet izašao iz gospodarske krize pri čemu su najveći doprinos tom oporavku dale novonastale ekonomije, a od velikog utjecaja je i oporavak američkoga gospodarstva. Europska unija je prema analitičkim podacima prof. Jurčića tek u vrlo blagom oporavku i pred velikom gospodarskom i političkom ne-

izvjesnošću za dolazeću godinu. Iznio je tezu da Hrvatska ne bi trebala biti u tako dugotrajnoj krizi da su se, među ostalim, slušala brojna ranija upozorenja i poruke sa skupova HDE-a u Opatiji i drugdje. Ovako se ekonomska kriza pretače u još širu društvenu krizu sa svim njenim pratećim posljedicama.

Ocijenio je da ekonomska politika Vlade vodi smanjenju agregatne potražnje, što utječe na pad BDP-a i uz nepromijenjene ključne rashodovne stavke u proračunu implicitno izaziva potrebu za jačom poreznom presijom. Stoga raste javni dug i za naše prilike nije nimalo utješno da taj dug raste i u Europskoj uniji. Pri tom, za razliku od nas, u Uniji je zadržana razina proizvodnje. Neefikasnost države se prevaljuje preko leđa građana, koji sve više gube nadu u pogledu ikakvog boljitka. Negativni makroekonomski pokazatelji, uz naznake rebalansa proračuna za 2014. godinu, mjere praćenja prekomjernog fiskalnog deficita, prve obrise proračuna za godinu 2015., sve to po ocjeni prof. Jurčića ne upućuje na zaokret u trendu rasta.

Ponovio je također raniji stav o promjeni razvojne paradigme i ukazao na bitne čimbenike u pogledu rasta i razvitka tako i u izvedenici u pogledu ekonomske politike koja vodi ostvarivanju gospodarskog rasta. Drugim riječima, ukazao je na činjenicu da ekonomsku politiku treba voditi sukladno temeljnim ciljevima, a to su puna zaposlenost, porast proizvodnje kroz ulaganja i učinkovitije korištenje raspoloživih resursa, snažnija izvozna orijentacija i sl. U suštini mjere i aktivnosti koje predlaže imaju za konačan cilj porast blagostanja svih građana Republike Hrvatske.

Prijedlog mjera koje je izrekao u ime Hrvatskog društva ekonomista čine konsenzus njegovih članova i svode se na definiranje jasnog cilja u mjerama ekonomske politike uz definiranje što i kako da se ostvari. Za ostvarivanje cilja potrebno je da Vlada vodi računa o dobro usklađenim instrumentima provedbe. Mjere strukturnih prilagodbi, tj. restrukturiranja prvenstveno usmjeriti prema državnoj i javnoj upravi, zdravstvenom i mirovinskom sustavu te pravosuđu.

Savjetovanje ekonomista u organizaciji Hrvatskog društva ekonomista poprima u sve većoj mjeri regionalni, odnosno međunarodni karakter. Tako su ove godine na Skupu bili nazočni predstavnici Bosne i Hercegovina, Crne Gore, Slovačke i Srbije. Predstavnici država iz regije ukazali su na temeljna pitanja razvitka njihovih ekonomija. Istaknuli su razlike i sličnosti s procesima razvitka njihovih gospodarstava s hrvatskim. Tom prilikom iskazana je potreba o jačanju ekonomskih veza s Hrvatskom i njenim gospodarstvenicima.

Također je bilo zapaženo izlaganje g. Mikulaša Dzurinde, premijera Slovačke Republike u razdoblju od godine 1998. do godine 2006. Podsjetio je sudionike Skupa na poznatu činjenicu da je od kraja osamdesetih do godine 2006. Slovačka provela brze mjere strukturnih prilagodbi s naglaskom na: niske izravne poreze i jednostavan porezni sustav, fleksibilizaciji tržišta rada uz odgovorno ponašanje poslodavaca, reformi zdravstva, reformi mirovinskog sustava, fiskalnoj decentra-

lizaciji, reformi obrazovanja i još nekim. Uz ovu, moglo bi se reći, standardnu agendu strukturnih prilagodbi, vodilo se računa da se racionalizacijom državne uprave, borbom protiv korupcije, ustrajanju na pravednom i održivom socijalnom sustavu, stvara pozitivna poduzetnička klima koja će privući investitore. U tome je Slovačka uspjela. Slovačka je u međuvremenu, zahvaljujući provedenim mjerama izvršila temeljite promjene u strukturi gospodarstva i industrije sa značajnim pomacima prema proizvodima i uslugama više i visoke razine dodane vrijednosti. Politička volja koja je postojala i konsenzus oko mjera koje treba provesti bitni su čimbenici po ocjeni g. Dzurinde. Konačni agregatni pokazatelj je brzina konvergencije koja je sa godinom 2012. dosegla razinu od 76% prosječnog BDP-a po stanovniku Europske unije, dok je Hrvatska s približno iste razine u godini 2004. kao i Slovačka, dosegla 62% u godini 2012.

Na Skupu je bilo zapaženo izlaganje mr. sc. Sanje Madžarević-Šujster, više ekonomistice Svjetske banke za Hrvatsku. Njeno izlaganje je u većoj mjeri bilo sukladno stavovima i ocjenama Svjetske banke. Stanje koje je ocijenjeno ozbiljnim dovele su spore promjene u dosadašnjim procesima strukturnih prilagodbi. Ukazala je da je kriza u hrvatskoj započela i ranije od godine po kojoj se računa, a to je od momenta kada je započelo zaostajanje u konvergenciji kao jednog od važnih indikatora približavanja ili zaostajanja ekonomije hrvatske u odnosu na prosjek ekonomija Europske unije. Ocjenjujući niz makroekonomskih indikatora, ukazala je na nužnost završetka procesa ekonomskih reformi, jer pomaci koji su učinjeni, iako ocijenjeni pozitivno, nisu dovoljni da se Hrvatska ekonomija oporavi. U tom smislu ponovila je niz preporuka koje je Svjetska banka dala nedavno. Veći dio ovih preporuka bio je prisutan i u izlaganjima ostalih sudionika koji su obrađivali cjelovite makro ekonomske teme, tako da su one prisutne i u preporukama ekonomista sa ovog Skupa.

Iz izlaganja, rasprava i panel diskusija koje su uslijedile tijekom savjetovanja razmatrane su sve bitne sastavnice ekonomske i razvojne politike kao i neke specifične teme kako je to bilo planirano u programu. Na Skupu se je čula i riješ predstavnika oporbe, koja je ponudila svoja viđenja i moguća rješenja. Unatoč razlikama u teorijskim polazištima vodećih ekonomista, može se ustvrditi da je na skupu u pogledu **ocjene stanja** prevladao stav da je kriza i ekonomska i društvena. Osim toga ukazalo se na činjenicu da kriza u Europskoj uniji i u Hrvatskoj nisu identične po svojoj dinamici. Iako je kriza u Uniji ubrzala krizu u Hrvatskoj, naglašeno je da je već i ranije uočeno zaostajanje hrvatske procesu konvergencije prema Europskoj uniji.

Ukratko, Hrvatsku je obilježio:

- atipičan model rasta s osloncem na inozemno zaduživanje,
- niska razina korištenja postojećih resursa uz destrukciju razvojnih institucija,
- zaostajanje gospodarskog rasta od godine 2008.

Svi promašaji dosadašnjeg razvojnog modela i ekonomske politike kao izvedenice tog modela, sada definitivno dolaze na vidjelo. Zaključuje se da je i ranije, pa tako i sada prisutan problem političke volje za provedbu reformi pri čemu sudionici skupa ukazuju na prisutne razlike u ekonomskim opcijama. Iz toga slijedi sporost u strukturnim promjenama i parcijalnost u donošenju i provedbi raznih mjera. Stoga ne iznenađuje činjenica da je većina makroekonomskih pokazatelja i nadalje negativna, da raste javni dug, da izdaci za kamate iznose oko 3,5% BDP-a tako da bi upravo toliko trebala biti minimalna stopa rasta. Za žaliti je da je ovaj puta izostao izravni dijalog znanosti i struke s nosiocima ekonomske politike. Razlog tomu je istovremeno preklapanje termina savjetovanja i neodgodivih obveza Vlade (rebalans proračuna, dolazak misije MMF-a, aktualni sat Vlade u Saboru i još neke).

Dosta pažnje posvećeno je monetarnoj i fiskalnoj politici. U pogledu monetarne politike osim nekih stavova o potrebi vođenja monetarne politike potrebama rasta a oko kojih je bilo i oprečnih pogleda, iznesena je i ideja o monetizaciji u širem smislu. U tom pogledu ključno je pitanje realnih mogućnosti uz postojeća interna i eksterna normativna ograničenja. U slučaju fiskalne politike zaključeno je da unatoč određenim pomacima još uvijek ovaj sektor zaostaje u pogledu očekivanih reformskih zahvata. Ukazano je da postoje fiskalne ranjivosti, visok strukturni deficit koji traži dugoročne reforme i to:

- javnog sektora,
- socijalnog sektora,
- zdravstva,
- mirovina,
- državne uprave.

Naglašeno je da vremena za odgodu tih reformi više nema ukoliko se ne želi doživjeti nedavnu sudbinu nekih rubnih zemalja u zemljopisnom prostoru Europske unije.

Trajna pitanja za ekonomsku politiku

Uzme li se u obzir stvarno vrijeme početka krize, kao što je već napomenuto ranije, a to je od početka zaostajanja u konvergenciji pa sve do očekivanog rasta BDP-a, tada se može tvrditi da je riječ o dugotrajnoj krizi, a na što je ukazano na Savjetovanju.

Mjere koje Vlada predlaže i koje se usvajaju trebale bi biti unaprijed dobro proučene, za neke bi bilo potrebno da se koriste određeni simulacijski modeli ko-

jima znanost raspolaže, tako da se izbjegn timer učestale promjene koje su se događale zadnjih godina. Za poslovni sektor učestalost promjena nije poželjna jer je u takvim okolnostima otežano svako predviđanje. Upravo i u tome, tj. nesigurnosti, leži dio odgovora na pitanje o niskim razinama ulaganja u realni sektor. Ipak, naglašeno je da se u pogledu investicija primjećuje blago smanjivanje prepreka ulaganjima. U tom pogledu naglašava se da promjene nemaju adekvatnu brzinu.

Ako su namjere o fiskalnoj konsolidaciji stvarni odraz političke volje, onda se upozorava na činjenicu da će fiskalni prostor za privlačenje sredstava iz fondova Europske unije biti znatno skućen.

Strukturne promjene, odnosno reforme dijelom su započele. Učinjeni su određeni pomaci na tržištu rada na način da su donekle smanjene rigidnosti istog. Vrlo malo je učinjeno glede reforme javnog sektora, što se može tumačiti da Vlada ocjenjuje da porast socijalnih problema uz postojeću visoku stopu nezaposlenosti može dovesti do političke destabilizacije uz neželjene posljedice za gospodarstvo. Prevladavajući stav na Savjetovanju bio je da bi daljnje odgode mogle dovesti do još većih socijalnih problema.

Slično kao i u Europskoj uniji nezaposlenost mladih postaje trajan problem uz činjenicu da je on u Hrvatskoj još izraženiji. Ovdje naglašavamo da je to bila jedna od snažnijih poruka upozorenja i na prošlogodišnjem skupu ekonomista.

Započete promjene u socijalnom sektoru treba nastaviti energičnije, pri čemu je pozitivno ocijenjeno uvođenje sustava praćenja i evidencije najviše razine primanja.

U pogledu mirovinskog sustava uočava se povećanje prosječne dobi umirovljenika. Oko korekcija u tom sustavu čuli su se divergentni stavovi s obzirom na slabi porast zapošljavanja i sve lošiju demografsku situaciju. Ocijenjeno je da mirovinski sustav puca po svim šavovima tako je da neophodno ocijeniti sve opcije koje se javljaju. Apelira se na nužnost istraživanja kako bi se iz različitih opcija ukazalo na poželjna dugoročna rješenja. To se isto tako odnosi i na zdravstveni sustav.

Jedan od važnih resursa kojima Hrvatska raspolaže je znanje. Ocijenjeno je međutim da se s postojećom razinom ulaganja ne može očekivati boljitak. Nužan je u tom pogledu radikalna zaokret u ekonomskoj politici.

Prilike

Jedna od prilika za promjene u trendu odnosi se na korištenje fondova Europske unije. U tom smislu potrebno je osigurati fiskalni prostor za njihovo korištenje i to kako za pred-financiranje tako i za ko-financiranje. Od fondova

Europske unije koje treba iskoristiti očekuje se pozitivan učinak na agregatnu ponudu. Ključni izazov odnosi se na pitanje u što ulagati - na što trebaju dati odgovor kvalitetni projekti kojih još uvijek nema u dovoljnoj mjeri.

Rasprave u panelima koji su spomenuti u uvodnom dijelu ovog teksta ukazale su na niz prilika. Tako u pogledu rasprave o ulozi znanosti i obrazovanja ukazano je na nužnost primjene tzv. Triple Helix modela, tj. u iznalaženju poveznica između znanosti, poslovnog i javnog sektora s ciljem maksimiziranja pozitivnih učinaka na nacionalnu ekonomiju u cjelini. U tom pogledu pažnju sudionika plijenila je otvorena rasprava rektora svih naših javnih sveučilišta i njihovo ukazivanje na konkretne mogućnosti, ali i na još uvijek prisutne barijere.

Ono što je pozitivno to je postojanje svijestio nužnosti interferencija s gospodarstvom, što bi trebalo dovesti do pomaka u obrazovanju za potrebe koje se uočavaju. U tom pogledu očekuje se i jasan stav politike u pogledu razvojnih ciljeva. Kod postojeće krajnje niske razine izdvajanja za razvoj i istraživanje, odnosno za obrazovanje i znanost, teško da se može očekivati signifikantniji rast inovacija i novih tehnologija. Njihov doprinos razvitku gospodarstva je uslijed toga ispod realno moguće razine. Niska razina angažiranosti znanosti ugrožava njen materijalni položaj i prijeti opasnošću od „odljeva mozgova“.

U okviru panela na temu ekonomske stvarnosti Hrvatske prevladao je stav da se rješenje ekonomske krize očekuje od politike prvenstveno iskazivanjem jasne vizije očekivanja od budućnosti. Nadalje, smatra se da država mora stvoriti okvir za razvitak i za ravnopravnu tržišnu utakmicu, a investitorima osigurati nepromjenjivost ključnih elemenata ekonomske politike.

Iako su ostvareni pozitivni rezultati u izvozu, ukazuje se da bi jedan od bitnih čimbenika rasta morala biti svijest o nužnosti izvozne orijentacije gospodarstva. Idejno, strateški i efektivno. To naročito vrijedi za malu zemlju poput Hrvatske.

I u okviru ovog panela postavio se zahtjev za programiranim razvitkom, a na što je ukazano i na prošlim savjetovanjima.

Rasprave na panelu o održivom gospodarskom razvoju i zaštiti okoliša ukazale su na potrebu uspostave takvog pristupa razvitku koji će dovesti u sklad učinkovito korištenje raspoloživih resursa i brigu o kvaliteti života budućih naraštaja. O načinu iskorištavanja neobnovljivih kao i obnovljivih resursa prevladavajući stav u raspravi bio je da treba tražiti oslonac u istraživanjima i struci.

U pogledu zaštite okoliša raspravljalo se o ulozi energetike, energetske potencijalima, obnovljivim izvorima, ograničenjima kao i o opasnostima od donošenja ishitrenih odluka, pogotovo u situaciji kada su normativni aspekti nepotpuni. Općenito, sudionici su mišljenja da postoje još uvijek značajne mogućnosti za razvoj i implementaciju domaćih tehnika i tehnologija u domeni obnovljivih izvora kao i na području zaštite okoliša.

U preostalim raspravama koje se po tematici mogu razvrstat u tri grupe, a koje se odnose na: ekonomsku politiku, položaj poduzeća i na sektorska istraživanja došli su do izražaja znanstveni radovi mladih znanstvenika, koji su na veoma visokoj znanstvenoj razini dali poticaj ekonomskoj politici, aktualnoj problematici ponašanja i djelovanja poduzeća kao i upute za razvojno usmjeravanje pojedinih sektora. Dio tih radova objavljen je u "Zborniku radova" sa savjetovanja u izdanju Hrvatskog društva ekonomista, a veći dio će biti objavljen u časopisu Ekonomski pregled po završetku recenzentskog postupka, te će na taj način uz pomoć i podršku Hrvatskog društva ekonomista biti dostupni domaćoj i međunarodnoj javnosti. U tom pogledu može se zaključiti da Hrvatska ima perspektivu u novoj generaciji znanstvenika i njihovih profesora odnosno mentora.

Rasprava o tržištu rada i obrazovnom sustavu ukazala je na ključna pitanja viših razina uskladbe među njima. Na tržištu tada uočava se nepovoljna struktura koja se pogoršava u još većoj mjeri uslijed slabe mobilnosti rada. Slaba komunikacija između tržišta rada i obrazovnog sustava ne daje jasne odgovore na uočene potrebe, a dodatna pitanja postavljala su se i u svezi s nejasnim društvenim ciljevima na srednji i duži rok. Ukazano je na činjenicu da u međunarodnoj komparaciji cjeloživotnog učenja Hrvatska ne stoji najbolje iako je na ovaj pristup ukazano od samih početaka ovog tradicionalnog savjetovanja. Mogućnosti većeg oslobađanja ljudskih potencijala i njihovog razvitka vide se u segmentu osnivanja malih i srednje velikih trgovačkih društava. U tom pogledu predstavljeno je nekoliko uspješnih primjera iz prakse. Ponovno su istaknute zapreke i iz tih primjera, ali i na neravnopravnu utakmicu sa inozemnom konkurencijom kojoj je dostupniji jeftiniji kapital i učinkovitija institucionalna podrška.

Očekivanja za godinu 2015.

Ocjenjuje se da će godina 2015. u ekonomskom smislu biti najteža do sada s upitnim očekivanjima o mogućoj promjeni trenda. Tome doprinosi slab oporavak Europske unije, ali i naslijeđe spore provedbe reformi do sada Hrvatskoj. Takve okolnosti navode na potrebu veće političke odlučnosti u provedbi reformi. U tom pogledu pitanje je mogu li se konačno izbjeći zamke predizborne godine koja po tradiciji u nas slabi volju za provedbu nužnih mjera.

Iz prezentiranih radova i rasprava moguće je izvesti dva ključna stava u pogledu ocjene za godinu 2015. Jedan je pesimistički, a drugi umjereno optimistički.

Pesimistički pristup u ocjeni mogućih gospodarskih kretanja polazi od činjenice:

- da je to predizborna godina,
- da je moguće očekivati porast cijene kapitala,
- da Hrvatska ima loš kreditni rejting,
- da je ostvaren vrlo skroman porast konkurentnosti gospodarstva,
- da nije ostvarena fiskalna konsolidacija,
- da su strukturne reforme tek parcijalno provedene,
- da je prisutan snažan otpor promjenama, itd.

Optimistički pristup polazi upravo od činjenice da su neke od promjena izvršene, unatoč snažnim otporima, a to se odnosi na:

- reformu radnog zakonodavstva,
- fiskalizaciju,
- mjere privlačenja stranih ulaganja,
- uspostavu centralnog obračuna primanja,
- unapređivanje poslovnog okruženja,
- povoljnim rezultatima u uslužnom sektoru,
- dobroj poziciji bankarskog sektora,
- porastu industrijske proizvodnje,
- porastu izvoza (čak ukoliko se uzme u obzir novi načina obračuna).

Zaključno treba napomenuti da su izlaganja, prezentirani tekstovi u Zborniku i rasprave, ukazali na činjenicu da je ovisno o teorijskim i ideološkim polazištima ekonomista, očito da nema jednostavnih rješenja a niti jedinstvenog stava u pogledu očekivanja i preporuka ekonomskoj politici. Takvo stanje tumači se nevoljkosti ulaganja donosioca odluka u primijenjena istraživanja i dijaloga s ciljem stvaranja zajedničke podloge u iznalaženju poželjnih i realnih mjera ekonomske politike, njihovih nosioca, dinamike njihovih donošenja i načina praćenja izvršenja.

Preporuke

Ono što se čini bitnim u ovom kritičnom trenutku našeg društvenog i ekonomskog razvitka je

Potreba za ustrajnu promjenu svjetonazora u svim segmentima društva. Nužno je shvaćanje i usvajanje kriterija nove paradigme ekonomskog razvoja.

Za mogući zaokret trenda ekonomskih kretanja u godini 2015. potrebno je:

- definitivno prihvatiti novi model razvitka i osigurati razvojno pro-aktivnu politiku Vlade,
- ubrzano smanjiti fiskalnu neravnotežu,
- energičnije pristupiti reformi mirovinskog sustava,
- reformirati zdravstveni sustav,
- reformirati državnu upravu,
- restrukturirati javna poduzeća s jasno definiranim ciljevima njihovog djelovanja,
- stvoriti realne osnove za znanost i obrazovanje kako bi se Hrvatska ekonomija i društvo preobrazili u ono koje je utemeljeno na znanju.

Okolnosti su takve da je završna poruka slijedeća:

Za izlazak iz ekonomske i društvene kriza potreban je što širi nacionalni konsenzus.

Za nadati se da će se on i ostvariti!